

El ball pla

Pasqual Boira i Muñoz

En una de les últimes visites que he fet a Atzeneta d'Albaida, poble de Paqui, la meua dona, el meu amic Ximo Tormo em va donar fotocopiats un article de Vicent Torrent que parlava del Ball Pla al nostre poble, les Coves de Vinromà. Atés que el contingut d'aquest article em va semblar força interessant, he volgut fer participis d'aquestes línies tots els lectors i lectores de Tossal Gros, amb la convicció que serà del grat de tots i totes, atés que l'esmentat Vicent Torrent ens fa una exposició alabadora d'allò que per als covarxins i covarxines és una mena de signe d'identitat: el Ball Pla.

Tot seguit reproduïm literalment aquest article.

IX. EL BALL PLA A LES COVES DE VINROMÀ

Les Coves de Vinromà és un poble de l'interior situat al límit de les comarques de la Plana Alta i el Baix Maestrat. Fins fa poc es considerava un poble del Maestrat, però darrerament, segons la nova demarcació comarcal, se'l situa a la Plana Alta. És per tant un poble castellonenc cent per cent en totes les seues manifestacions, i no hi és la música popular una excepció.

Us convidem a visitar les Coves durant les festes de la Mare de Déu d'Agost: al voltant del 15 d'aquest mes. En aquestes dates hi hauria molts pobles a visitar perquè són moltes les festes que al llarg del país hi tenen lloc. La Mare de Déu d'Agost (l'Assumpció de la Mare de Déu) és una de les devocions més esteses i més tradicionals al llarg de les comarques valencianes. Moltes esglésies li estan dedicades, començant per la Seu de la ciutat de València. Siga com siga, a les Coves gaudireu d'un clima més benigne que en molts altres llocs. El poble està situat a una certa altura i les nits d'agost no són tan feixugues com a les terres baixes.

La nostra invitació a visitar les Coves està justificada perquè dins les seues festes podrem avui encara —i sembla que durant molts anys— presenciar i fins i tot participar en un ball molt especial que té lloc al poble des de fa molts anys: el Ball del Pla. El poble de les Coves es mostra orgullós del seu Ball del Pla i efectivament no li'n falten motius. Quan arriben les festes, el Ball del Pla és la celebració més important i que més participació troba per part de la població de les Coves.

Cal dir que el Ball del Pla conserva allò més important que pot conservar un ball tradicional, com és la participació massiva i oberta de la gent del poble en la dansa. Així, el Ball del Pla no és un espectacle en el qual alguns ballen, normalment disfressats de roba antiga, i la majoria contempla com el quadre artístic evoluciona, sinó que és una festa en què els músics toquen amb la roba normal que cadascú porta. Es tracta, d'una de les poques danses que encara guarden la seua funció festiva i no ha caigut en la decadència d'un ball embalsamat i amant per al museu de les coses passades. I cal dir a més que és una diversió real i esperada per tots els que en ella participen.

El Ball del Pla té tretze parts o danses que es toquen i ballen sense interrupció. D'una part a una altra, el tabal continua marcant el seu *obstinato* de percussió, mentre els que ballen

fan una mena de passeig esperant que entre la següent tocata. Una de les proves de l'interès que hi ha al poble per mantindre viva aquesta festa és que el Ball del Pla és el principi del ball de la nit. És a dir es comença amb les danses que balla tot-hom i es continua ballant amb un conjunt o orquestra que va oferint els ritmes del moment.

Si voleu intentar-ho, no teniu més que integrar-vos en la característica formació del ball. Cada grup està integrat per un cap de dansa i quatre parelles. Els grups van uns darrere dels altres i el primer «cap de dansa» és el que porta la iniciativa de tot el ball.

La crida, el número tres, la joteta, la dansa del pevet, la cadena, les mamelles, alça el dit-alça el dit, les quatre cares, els palets i castanyetes, les quatre cares i creu, la botella i dansa, i lo valset són els tretze temes que integren el ball. Dins el poble de les Coves es coneix aquest conjunt de danses amb el nom de Ball del Pla perquè sembla que antigament el clos urbà voltat per la murada s'arregava a la part alta d'un pujol i allà dins només es ballava la jota al compàs de la rondalla de corda, però quan arribaven les festes majors, es ballava aquesta dansa al pla que s'estenia al peu del recinte murat. De tota manera no ens cap dubte que la denominació de ball del pla és només, diguem-ne, una adaptació d'una altra denominació més estesa i normal per tota la comarca del Maestrat: el ball pla. Així és com es denominen diverses danses que tenen molt en comú i que es fan per molts pobles del Maestrat. El mot «pla» hi deu jugar més aviat un paper adjectiu que explica com és el ball, abans que un paper locatiu que faça referència —tal i com volen a les Coves— al lloc on es celebrava la dansa.

De tota manera, hi ha encara unes altres denominacions que rep el Ball del Pla. Per exemple «el ball perdut». Segons Gonzalo Puerto Mezquita, aquesta dansa té els seus orígens com a tal al segle XVII i la denominació de ball perdut «es deu indubtablement a l'estrany ritme i plasticitat meravellosament aritmica, com de passes perdudes».

Entre les tocates del ball podem apreciar algunes que responen a aquest estrany ritme a què al·ludeix G. Puerto. Aquestes són les melodies més antigues de les tretze que componen el ball. Al llarg del temps s'hi ha anat afegint d'altres melodies que responien als ritmes de moda de cada època, tals com jotes, boleros, seguidilles, valsos, polques...

El Ball del Pla és interpretat actualment per una secció de vent de la Banda de música. I sembla que açò es fa així des de fa molts anys. Però el costum del país i l'antiguitat de les tocates fan pensar que aqueixes danses s'interpretaven amb la dolçaina i el tabal fins que es van substituir pels instruments de vent. I això ho confirma un altre nom que es donava al Ball del Pla de les Coves i és el nom de «el ball del dolçainer».

VICENT TORRENT. «La música popular». *Descobrim el País Valencià*. València: Edicions Alfons el Magnànim. Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, 1990, p. 69-71.